

วิเคราะห์ เศรษฐกิจการค้า สินค้าเกษตรกรรม ไทย-อาเซียน

ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์*

“บทความส่งประกวด”

1. คำนำ

ว

กฏการณ์น้ำมัน 2 ครั้งในปี 1973 และ 1979 นั้น ได้ส่งผลต่อเศรษฐกิจของโลกอย่างกว้างขวาง ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ เงินเฟ้อ ภาวะดอกเบี้ยสูง และการว่างงานส่งผลให้ประเทศอุตสาหกรรมมีแนวโน้มในการกีดกันการค้ามากขึ้น¹

สำหรับสินค้าเกษตรกรรมได้มีความพยายามที่จะทำข้อตกลงทั้งในแบบทวิภาคีและพหุภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอปัญหาการค้าสินค้าเกษตรกรรมเข้าสู่การเจรจาของแกตต์ในรอบอุรุกวัยซึ่งจะใช้เวลาทั้งสิ้น 4 ปี และจะสิ้นสุดในปี 1990

ประเทศที่กำลังพัฒนานั้น เนื่องจากอำนาจต่อรองต่ำ ทำให้ไม่มีความคืบหน้าในการเจรจาต่อรองกับประเทศที่พัฒนาแล้ว และมักจะต้องทำข้อตกลงในลักษณะที่เสียเปรียบอยู่เสมอ ทำให้การค้าในรูปแบบเอนโด้ดังกล่าวดึงดูดมากขึ้น² ด้วยปัญหาดังกล่าวจึงได้มีความพยายามที่จะพิจารณาข้อเสนอ ให้หันเหการค้ามาเน้น

ในแบบได้-ได้ คือระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรวมกลุ่ม (integration) ตามแบบของกลุ่มประชาคมยุโรปได้มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวางในหมู่ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งในเอเชีย แอฟริกา และอเมริกาใต้³ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือการกีดกันการค้ากันเองในระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ทั้งในรูปภาษี (tariffs) และไม่มีภาษี (non-tariffs) นั้น อยู่ในระดับสูงเช่นกัน⁴

สมาคมประชาชาติเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) นั้น ก่อตั้งในปี 2510 โดย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ได้ตั้งเป้าหมายที่จะร่วมมือกันทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม มุ่งหวังที่จะลดการกีดกันการค้าระหว่างกัน และให้การสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมด้วยการให้สิทธิพิเศษทางภาษีสำหรับสินค้าที่ใช้ร่วมกันแก่ประเทศสมาชิกของอาเซียน ในปี 2527 อาเซียนได้ขยายตัวครั้งแรกโดยบรูไน

* รองศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 H. Giersch, (1987)

2 P.A. Samuelson, (1976)

3 UNCTAD, (1967)

4 D.A. DeRosa, (1987)

เข้าเป็นสมาชิก จนถึงปัจจุบันสมาชิกอาเซียนจึงมีรวมกันทั้งสิ้น 6 ประเทศ

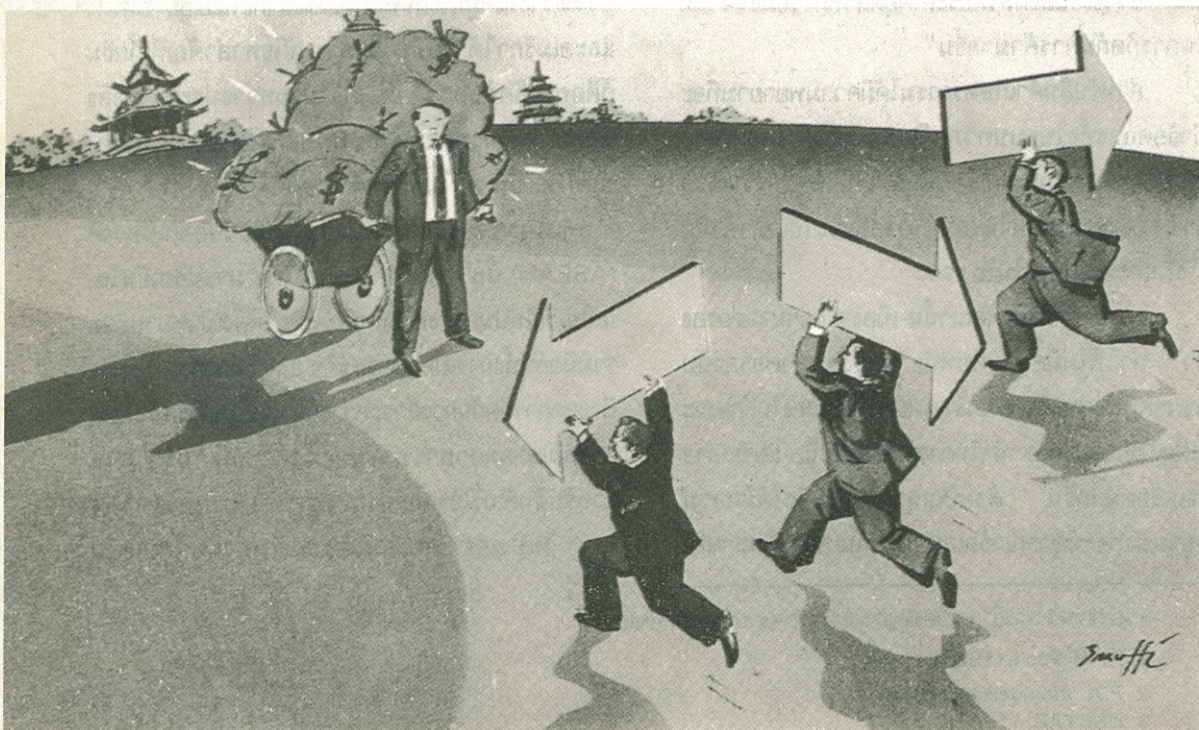
ตลอด 20 ปี ที่ผ่านมานี้ ประเทศสมาชิกของอาเซียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วที่สุดในโลก แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าอาเซียนพิจารณาในรูปกลุ่มจะประสบความสำเร็จไปด้วยทั้งในด้านการขยายการค้าระหว่างกัน และโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน¹ นอกจากนี้ ยังมีการประชุมระดับสุดยอดเพียง 3 ครั้งในรอบ 30 ปี

จนถึงปัจจุบัน อาเซียนได้บรรลุข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจหลายเรื่อง ที่มีความสำคัญในที่นี้ก็คือ ขัตกกลงว่าด้วยสิทธิพิเศษทางการค้า (Preferential Trading Arrangement : PTA) ซึ่งจากผลการประชุมสุดยอดครั้งที่ 3 นั้น จะมีการพยายามลดรายการสงวนสิทธิ ไม่ลดอากรขาเข้าให้เหลือไม่เกินร้อยละ 10 ของรายการที่ซื้อขายกัน และรายการที่คงอยู่

ในรายการสงวนสิทธิไม่ควรมีมูลค่าเกินกว่าร้อยละ 50 ของมูลค่าการค้าในอาเซียน นอกจากนั้นจะมีการเพิ่มส่วนลดพิเศษทางด้านภาษีศุลกากรจากร้อยละ 75 เป็นร้อยละ 90 สำหรับโครงการร่วมลงทุนทางอุตสาหกรรมของอาเซียน

โครงการ PTA นี้เริ่มต้นมาตั้งแต่ 1 มกราคม 2531 จนถึงการประชุมสุดยอดครั้งที่ 3 มีสินค้าที่อยู่ในขอบข่ายของข้อตกลง 12,649 รายการ และมีสินค้าที่ขอสงวนสิทธิอยู่ 4,959 รายการ และจากการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนเมื่อกลางเดือนตุลาคม 2531 ได้มีการตกลงที่จะเพิ่มรายการสินค้าให้เป็น 14,462 รายการ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบัน ปรากฏว่า สินค้าภายใต้ PTA นี้ ได้ผลน้อยมาก ทั้งในรูปของการสร้างการค้า (trade creation) และการค้าเปลี่ยนทิศ (trade diversion) อย่างไรก็ตาม ก็เป็นที่มุ่งหวังว่าข้อตกลงดังกล่าวจะเป็นก้าวแรกที่จะไปสู่

การค้าเสรีระหว่างประเทศสมาชิกของอาเซียนในอนาคต¹

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์เศรษฐกิจการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียน เนื่องจากอาเซียนเป็นตลาดสินค้าที่สำคัญที่สุดของไทย² โดยศึกษาถึงรูปแบบการค้า ความชำนาญเฉพาะอย่าง สภาพการแข่งขัน ศักยภาพการค้าและ

มาตรการกีดกันสินค้าต่าง ๆ ทั้งในรูปภาษีและไม่ใช่ภาษีเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในอนาคต และเพื่อแสวงหาแนวคิดสำหรับการศึกษาต่อไป

สำหรับคำว่าสินค้าเกษตรกรรมที่ใช้ในการศึกษานี้ จะมีความหมายครอบคลุมถึงสินค้า 27 รายการแยกตาม SITC ดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : สินค้าเกษตรกรรมที่ทำการศึกษา

SITC	รายการ	SITC	รายการ
001	Live animals for food	073	Cacao products
0113	Meat of swine	074	Tea and mate
0114	Poultry fresh, chilled, frozen	075	Spices
02	Dairy products, birds eggs	081	Feeding stuff for animals
03	Fish and preparation	11	Beverages
042	Rice	12	Tobacco and Manufactures
044	Maize unmilled	2221	Groundnuts, green
054	Veg. etc. fresh	2222	Soya beans
056	Vegetables etc. (prepd, prepd)	2223	Cotton seeds
057	Fruit, fresh or dried	2231	Copra
058	Fruit preparations	2232	Palm nuts & kernels
06	Sugar and preparation honey	411	Animal oils and fats
071	Coffee and substitutes	42	Fixed vegetable oils, fats
072	Cacao		

2. รูปแบบการค้า : ภาพรวม

ตารางที่ 2 นั้น แสดงให้เห็นความสำคัญของสินค้าเกษตรกรรมที่มีต่อการค้าของไทย ทั้งกับโลกและกับอาเซียนได้เป็นอย่างดี กล่าวโดยส่วนรวมแล้ว ถึงแม้ว่าไทยจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาทางอุตสาหกรรมอย่างมากในช่วง 1980-85 แต่การส่งออกสินค้าเกษตรกรรมก็ยังมีสัดส่วนถึงร้อยละ 50 ของมูลค่าการส่งออก

ทั้งหมด นอกจากนั้น สินค้าเกษตรกรรมยังมีความสำคัญอย่างมากต่อการค้ากับประเทศสมาชิกอื่น ๆ ของอาเซียนทุกประเทศ โดยมีสัดส่วนอยู่ระหว่างร้อยละ 46-80 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดไปยังประเทศดังกล่าว

สำหรับทางด้านการนำเข้านั้นจะเห็นได้ว่าสินค้าเกษตรกรรมมีความสำคัญค่อนข้างน้อย โดยมีสัดส่วนการนำเข้าอยู่ในระดับต่ำมาก คือเพียงร้อยละ 4 ของ

1 P. Sricharatchanya, (1984), G.T. Ooi, (1981 : 1986) G. Tan, (1982), W. Lutkenhorst, (1984),

ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2531)

2 C. Chaipan, (1988)

มูลค่าการนำเข้าทั้งหมด สำหรับการนำเข้าจากประเทศ
ในอาเซียนนั้นมีการนำเข้าจากฟิลิปปินส์เท่านั้นที่มี
สัดส่วนเป็นสินค้าเกษตรสูงประมาณร้อยละ 14 ของ
มูลค่าการนำเข้าจากประเทศนั้นทั้งหมด

การที่ไทยมีการนำเข้าสินค้าเกษตรกรรมมีสัดส่วน
ค่อนข้างต่ำนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะลักษณะของโครงสร้าง
การผลิต และลักษณะของสินค้าที่สามารถทดแทนกันได้
ค่อนข้างสูง แต่ปัจจัยที่มีความสำคัญเช่นกันก็คือมาตรการ
กีดกันการค้าทั้งในรูปภาษี และมีใช้ภาษีเพื่อคุ้มครอง
ผู้ผลิตภายในประเทศ

ประเทศสมาชิกของอาเซียนซึ่งเป็นตลาดที่สำคัญ
สำหรับสินค้าเกษตรกรรมของไทยคือ สิงคโปร์และ
มาเลเซีย ซึ่งมียอดนำเข้ารวมกันในช่วงปี 1980-85
เฉลี่ยปีละ 446 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 78.7 ของ
ยอดการส่งออกสินค้า เกษตรกรรมของไทยไปยังอาเซียน
ทั้งหมด (ตารางที่ 3) ส่วนทางด้านการนำเข้าสินค้า

การเกษตรของไทยนั้น ไทยนำเข้าจากสิงคโปร์และ
มาเลเซียในช่วงเดียวกันเฉลี่ยปีละ 41 ล้านดอลลาร์สหรัฐ
หรือร้อยละ 82 ของการนำเข้าจากอาเซียน

พิจารณาจากทางด้านการขยายตัวของการค้า
สินค้าเกษตรกรรมจะพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับ
อัตราการเพิ่มการส่งออกของโลกในช่วง 1980-85 ซึ่ง
โดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.8 แล้ว อัตราการเพิ่มการส่งออก
ของไทยร้อยละ 2.7 นับว่าอยู่ในระดับสูง สำหรับประเทศ
ในอาเซียนนั้น ไทยมีอัตราเพิ่มการส่งออกไปยังฟิลิปปินส์
สูงที่สุด รองลงมาคือ สิงคโปร์ และมาเลเซีย สำหรับ
อัตราเพิ่มการส่งออกไปยังอินโดนีเซียนั้น มีแนวโน้มลดลง

การนำเข้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยในช่วง
1980-85 เฉลี่ยเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 0.56 ต่อปี แม้ว่า
การนำเข้าจากอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์จะเพิ่มขึ้นสูงมาก
แต่การนำเข้าจากประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยคือสิงคโปร์
และมาเลเซียมีแนวโน้มลดลง

ตารางที่ 2 : สัดส่วนของสินค้าเกษตรกรรมในการค้าของไทยกับอาเซียน, 1980-85 (%)

ค้ากับ	ส่งออก	นำเข้า
โลก	50.09	3.83
สิงคโปร์	46.23	1.94
ฟิลิปปินส์	66.20	13.50
มาเลเซีย	67.13	6.72
อินโดนีเซีย	80.41	9.78

ที่มา : จำนวนจาก UN, Commodity Trade Statistic, หลายเล่ม, IMF, Direction of Trade, หลายเล่ม, UNCTAD, Hand-
book of International Trade, หลายเล่ม, FAO, Trade Yearbook, หลายเล่ม

ตารางที่ 3 : การค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียน, เฉลี่ย 1980-85

ค้ากับ	มูลค่า (ล้าน \$)			อัตราเพิ่มเฉลี่ย (%)	
	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	ส่งออก	นำเข้า
โลก	3,391	372	+3,019	2.72	0.56
สิงคโปร์	234	13	+221	32.68	-4.86

ฟิลิปปินส์	23	5	+18	120.38	69.48
มาเลเซีย	212	28	+184	9.73	-23.24
อินโดนีเซีย	97	4	+93	-16.71	95.12
อาเซียน	567	50	+517	-	-

ที่มา : เหมื่อนตารางที่ 2

เราสามารถเห็นภาพของรูปแบบการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยศึกษาจาก Export และ Import Intensity¹ สำหรับ Export Intensity นั้นวัดได้โดย

$$EI_{ij} = \frac{X_{ij}}{X_i} / \frac{M_j}{M_w - M_i}$$

โดยที่ X_{ij} = การส่งออกจาก i ไป j

X_i = การส่งออกทั้งหมดของ i

M_j = การนำเข้าทั้งหมดของ j

M_w = การนำเข้าทั้งหมดของโลก

M_i = การนำเข้าทั้งหมดของ i

และ Import Intensity นั้นวัดได้โดย

$$II_{ij} = \frac{M_{ij}}{M_i} / \frac{X_j}{X_w - X_i}$$

โดยที่ M_{ij} = การนำเข้าของ i จาก j

M_i = การนำเข้าทั้งหมดของ i

X_j = การส่งออกทั้งหมดของ j

X_w = การส่งออกทั้งหมดของโลก

X_i = การส่งออกทั้งหมดของ i

ดัชนีดังกล่าวจะมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อสัดส่วนการส่งออกของ i ไป j เท่ากับสัดส่วนของอุปสงค์การนำเข้าของ j จากตลาดอื่น หรือสัดส่วนการนำเข้าของ i จาก j เท่ากับสัดส่วนการส่งออกของ j ไปตลาดอื่น ผลการคำนวณได้แสดงไว้ในตารางที่ 4

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าประเทศสมาชิกของอาเซียนทุกประเทศ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทย โดยมีค่าดัชนีมากกว่า 1 ทั้งสิ้น ในขณะที่ดัชนีการส่งออกมีค่าสูงมาก คือ 5.5 สำหรับอาเซียนทั้งหมด และ 7.2 สำหรับฟิลิปปินส์

ตารางที่ 4 : Export และ Import Intensity ในการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียน

ค้ากับ	ส่งออก	นำเข้า
อาเซียน	5.52	3.46
สิงคโปร์	2.03	1.02
ฟิลิปปินส์	7.15	4.51
มาเลเซีย	3.89	1.17
อินโดนีเซีย	4.80	1.79

ที่มา : ค่าวนจาก UN, Commodity Trade Statistic, หลายเล่ม, IMF, Direction of Trade, หลายเล่ม, UNCTAD, Handbook of International Trade, หลายเล่ม, FAO, Trade Yearbook, หลายเล่ม

3. โครงสร้างความชำนาญเฉพาะอย่างและ
สถานะการแข่งขัน

เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนถึงโครงสร้างการค้าระหว่าง
ไทยกับอาเซียนนั้นจำเป็นจะต้องมีการวิเคราะห์หลังไป
ในรายละเอียดโดยแยกออกเป็นสินค้าการเกษตรทั้งสิ้น
27 ชนิด ดังที่ได้แสดงไว้แล้วในตารางที่ 1 ในการ
วิเคราะห์นั้นต้องการจะตอบคำถามดังต่อไปนี้

- 1. ไทยมี Comparative advantages
และ disadvantages ในการค้าสินค้า
เกษตรกรรมอย่างไรบ้าง
- 2. การส่งออกสินค้าเกษตรกรรมของไทย
มีการนำเข้าสินค้าชนิดนั้น ในขณะเดียวกัน
หรือไม่ กล่าวคือ การค้าเป็นแบบ inter-
industry specialization หรือเป็นแบบ
intra-industry specialization
- 3. ไทยมีศักยภาพในการขยายการค้าสินค้า
เกษตรกรรมกับอาเซียนอย่างไรบ้าง

ก. Revealed Comparative Advantage

ดัชนีที่ใช้วัดลักษณะของโครงสร้างการค้า
ที่เป็นที่รู้จักกันดีคือดัชนี revealed comparative
advantage : RCA ซึ่งมีสูตรการคำนวณดังนี้¹

$$RCA_{ik} = (X_{ik} / X_i) / (X_{wk} / X_w)$$

โดยที่ X_{ik} = การส่งออกสินค้า k ของ i
 X_i = การส่งออกทั้งหมดของ i
 X_{wk} = การส่งออกสินค้า k ของโลก
 X_w = การส่งออกทั้งหมดของโลก

การที่ดัชนีนี้มีค่าต่างไปจาก 1 นั้น หมายถึง
comparative advantage ของประเทศนั้น กล่าวคือ
แสดงให้เห็นขนาดของการค้าที่เป็นจริงซึ่งต่างไปจาก
การค้าที่คาดคะเนในโลก อย่างไรก็ตาม ไม่มีการพิจารณา
ถึงทิศทางของการค้าแต่อย่างใด²

ข้อโต้แย้งที่สำคัญไปว่านั่นก็คือ comparative

advantage นั้นน่าจะหมายถึงการค้าสุทธิ (net
trade) กล่าวคือ การส่งออกของประเทศใดประเทศหนึ่ง
นั้นจะแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขัน
ในขณะที่การนำเข้าจะแสดงให้เห็นถึงการสูญเสียสถานะ
การแข่งขันระหว่างประเทศ ดุลการค้าที่เป็นบวก (หรือลบ)
จึงแสดงให้เห็น comparative advantage (dis-
advantage) อย่างแท้จริง สูตรการคำนวณหา RCA
จึงได้รับการปรับปรุงใหม่เป็นดังนี้³

$$RCA_{ik} = \frac{1/n (X_{ik} / M_{ik})}{\sum_{k=1}^n X_{ik} / \sum_{k=1}^n M_{ik}}$$

โดยที่ M_{ik} = การนำเข้าสินค้า k ของ i
แบ่ง k ตาม SITC ตามที่ได้แสดงไว้ในตาราง
ที่ 1 ดังนั้น n = 27 ดัชนี RCA จะยังมีค่ามากเมื่อ
ประเทศ i ประสบความสำเร็จทางการค้าในสินค้า
ชนิดนั้นมาก ผลการคำนวณโดยใช้ข้อมูลในช่วง 1980-85
ได้แสดงไว้ในตารางที่ 5

สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ เนื่องจากขาดข้อมูลเราจึง
ไม่สามารถตีความ RCA ในรูปของความแตกต่างของ
ราคาส่งออก มาตรการการคุ้มครองและป้องกันผู้ผลิต
หรือผู้บริโภคภายในค่าขนส่ง ธรรมเนียม หรือปัจจัยที่
เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีแต่อย่างใด

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ดัชนี RCA นั้น
มีพื้นฐานจากข้อมูลการส่งออกและการนำเข้าที่เกิดขึ้น
จริง จึงทำให้มาตรการกีดกันการนำเข้าต่าง ๆ ทั้งใน
รูปภาษี (tariff) และไม่มีภาษี (non-tariff) อาจมีผล
ทำให้ผลการคำนวณบิดเบือนไปจากความเป็นจริงได้
นอกจากนั้น การสนับสนุนการส่งออกก็อาจจะทำให้
เกิดการบิดเบือนได้เช่นกัน แต่เนื่องจากนโยบายการ
สนับสนุนการส่งออกทางด้านการเกษตรของไทยไม่ค่อย
มีความสำคัญมากนัก จึงอาจจะละเลยประเด็นนี้ไปได้

1 B. Balassa, (1967)
2 K. Kunimoto, (1977) pp. 15-32.
3 J. Donges, (1982)

เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างการแข่งขันโดยพิจารณามาตรการ
การกีดกันการนำเข้าดังกล่าวจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์
จากการส่งออกเปรียบเทียบ ประกอบไปด้วย หรือที่
เรียกกันว่า “comparative export performance”
หรือ CEP ซึ่งคำนวณได้ดังนี้

$$CEP_{ik} =$$

$$X_{ik} / X_{wk} : \sum_{k=1}^n X_{ik} / \sum_{k=1}^n X_{wk}$$

โดย $n = 27$ ผลการคำนวณได้แสดงไว้ใน
ตารางที่ 5 ดัชนี CEP ที่มีค่าเกิน 1 หมายความว่า
สัดส่วนของสินค้าดังกล่าวในการส่งออกสินค้าเกษตร
ทั้งหมดมากกว่าของโลก ดังนั้น ไทยจะมีความได้เปรียบ
เปรียบเทียบ (relative advantage) ในสินค้านั้น
สำหรับดัชนี CEP ที่มีค่าต่ำกว่า 1 ก็มีความหมาย
ในทางกลับกัน

จากดัชนี RCA ในตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า
ไทยมี comparative advantage ในสินค้า ไม้ ข้าว
ข้าวโพด ผัก ผลไม้กระป๋อง และน้ำตาล ความสอดคล้อง
กันระหว่าง RCA และ CEP เป็นส่วนใหญ่ นั่น อาจ
อธิบายในขั้นนี้ว่าการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทย
เป็นแบบ inter-industry มากกว่า intra-industry
ถึงแม้ว่าสินค้าเกษตรกรรมชนิดเดียวกันจะมีความ
แตกต่างกันได้ในสายตาของผู้บริโภคอันเนื่องมาจาก
สภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันก็ตาม แต่โครงสร้าง
การค้าเกษตรกรรมของไทยในช่วง 1980-85 ไม่แสดงให้เห็น
ถึงลักษณะดังกล่าว ซึ่งประเด็นนี้จะได้วิเคราะห์
ในรายละเอียดต่อไป

สินค้าที่มี relative advantage (CEP มีค่า
มากกว่า 1) แต่ RCA มีค่าต่ำหรือติดลบ คือ ปลา และ
ปลากระป๋อง ผลิตภัณฑ์จากผัก และเมล็ดฝ้าย

ตารางที่ 5 : Revealed Comparative Advantage และ Comparative Export Performance ใน
การค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทย, 1980-85

รายการ	RCA	CEP
001 Live animals	-2.35	-
0113 Meat of swine	-	-
0114 Poultry	5.97	1.0
02 Dairy pro.	-4.4	0.1
03 Fish & pre.	-0.1	1.3
042 Rice	12.3	9.2
044 Maize	4.4	1.4
054 Veg.	2.3	3.9
056 Vegetables pre.	0.7	1.4
057 Fruit	-1.0	0.1
058 Fruit pre.	2.9	1.1
06 Sugar & pre.	1.1	1.1
071 Coffee & sub.	0.3	0.1
072 Cacao	-7.1	-
073 Cacao pro.	-6.0	-

074	Tea & Mate	-2.6	-
075	Spices	-1.3	0.3
081	Feeding stuff	-2.1	0.3
11	Beverages	-5.1	-
12	Tobacco & Ma	-1.8	0.8
2221	Groundnut	-	0.3
2222	Soya beans	-2.5	-
2223	Cotton seeds	-	4.9
2231	Copra	-10.4	-
2232	Palm nuts & k.	0.7	0.2
411	Animal oils & fat	-5.0	-
42	Fixed veg. oil & fat	-3.2	0.1

ที่มา : คำนวณจาก UN, Commodity Trade Statistic, หลายเล่ม. IMF, Direction of Trade, หลายเล่ม. UNCTAD, Hand-book of International Trade, หลายเล่ม. FAO, Trade Tearbook, หลายเล่ม

ข. Inter-industry specialization

จากคำถามที่ 2 ที่ว่าการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมของไทยไปยังโลก และอาเซียน มีการนำเข้าสินค้าชนิดนั้น ในขณะเดียวกันหรือไม่นั้น สามารถวิเคราะห์ได้โดย trade overlap coefficients หรือ TO ซึ่งมีสูตรการคำนวณดังนี้

$$TO = 2 \frac{\sum_{k=1}^n \min (X_k, M_k)}{\sum_{k=1}^n (X_k + M_k)}$$

โดยที่ n = 27 เช่นเดิม ผลการคำนวณได้แสดงไว้ในตารางที่ 6 ผลการคำนวณที่ได้สนับสนุนข้อสมมติฐานที่ว่าการค้าสินค้าเกษตรของไทยทั้งกับโลกและกับอาเซียนนั้นเป็นแบบ inter-industry specialization ยกเว้นการค้ากับฟิลิปปินส์ซึ่งมีค่า TO ค่อนข้างสูง คือ 0.47

ค. Export similarity

การที่การค้าสินค้าของไทยกับประเทศสมาชิกของอาเซียนมีลักษณะเป็น inter-industry specia-

lization นั้น อาจเป็นเพราะว่าประเทศสมาชิกของอาเซียนนั้น มีโครงสร้างการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมแตกต่างกัน หรือเป็นเพราะการกีดกันการค้าทั้งที่เป็นภาษีและไม่ใช่ภาษีระหว่างกัน กล่าวคือ ถ้าโครงสร้างการส่งออกต่างกัน การค้าย่อมเป็นการแลกเปลี่ยนในสินค้าที่มี comparative advantage แตกต่างกัน แต่ถ้าโครงสร้างการส่งออกเหมือนกัน การที่การค้ายังคงเป็นแบบ inter-industry specialization ก็เพราะการกีดกันการค้าระหว่างกันเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศของตัวนั่นเอง

การทดสอบว่าการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมของไทยมีโครงสร้างเหมือนหรือต่างกับประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนอย่างไรนั้น ทำได้ด้วยการคำนวณหาดัชนี Export Similarity หรือ ES ซึ่งคำนวณได้ดังนี้

$$ES = \sum_{k=1}^n \min [X_k (ac), X_k (bc)] 100$$

โดยที่ $X_k (ac)$ = สัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของ a ไป c ต่อการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมด

$X_k(bc) =$ สัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของ b ไป c ต่อการส่งออกสินค้า เกษตรทั้งหมด

ตารางที่ 6 : Trade Overlap Coefficients ในการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียน, 1980-85

ค้ากับ	TO
โลก	0.129
อาเซียน	0.162
สิงคโปร์	0.063
ฟิลิปปินส์	0.472
มาเลเซีย	0.062
อินโดนีเซีย	0.086

ที่มา: เหมือนตารางที่ 2

ตารางที่ 7 : Export Similarity Indice สำหรับสินค้าเกษตรกรรมไทย เปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอื่น ๆ ของอาเซียน, 1980-85 (%)

เปรียบเทียบกับ	ES
สิงคโปร์	29.45
ฟิลิปปินส์	29.63
มาเลเซีย	99.00
อินโดนีเซีย	25.12

ที่มา: เหมือนตารางที่ 2

สำหรับ $n = 27$ จะได้ผลการคำนวณดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 7 ถ้าลักษณะการส่งออกของ a และ b เหมือนกัน ดังนั้น $X_k(ac) = X_k(bc)$ และ ES จะมีค่าเท่ากับ 100 แต่ถ้าลักษณะการส่งออกไม่เหมือนกันเลย ES จะมีค่าเป็นศูนย์

ไทยกับมาเลเซีย นั้น มีโครงสร้างการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมคล้ายคลึงกันมาก คือ มีค่า $ES = 99$ ส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในอาเซียนนั้น ES มีค่าอยู่ระหว่าง 25-30

ผลการคำนวณยืนยันว่าการที่การค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียนเป็นแบบ inter-industry specialization นั้น ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากมาตรการ

การกีดกันการค้าเพื่อคุ้มครองผู้ผลิตภายในนั่นเอง

ง. Potential for trade expansion

สำหรับคำถามที่ 3 ที่ว่าไทยมีศักยภาพในการขยายการค้าสินค้าเกษตรกรรมกับประเทศสมาชิกของอาเซียนอย่างไรนั้น สามารถวิเคราะห์ได้จากการคำนวณหาสัมประสิทธิ์ของศักยภาพในการขยายการค้า ดังนี้

$$PTE = \left[\frac{\text{Min}(X_k, M_k)}{\text{Max}(X_k, M_k)} \right] 100$$

ผลการคำนวณได้แสดงไว้ในตารางที่ 8 โดยเปรียบเทียบให้เห็นระหว่างการค้ากับโลก กับอาเซียนทั้งหมด และกับประเทศสมาชิกของอาเซียนแต่ละ

ประเทศ

ศักยภาพในการขยายการค้า สินค้าเกษตรกรรม
ของไทยกับประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนนั้น แตกต่างกันไป
ในแต่ละสินค้าค่อนข้างมาก สินค้าที่มีศักยภาพในการ

ขยายการค้ากับอาเซียนในฐานะกลุ่มค่อนข้างมาก
(PTE > 10) ก็คือ ปลา และ ปลากระป๋อง น้ำตาล
ยาสูบ และน้ำมันและไขมันพืช

ตารางที่ 8 : Potential for Trade Expansion ในการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียน,
1980-85 (%) (เฉพาะบางรายการที่ PTE > 10)

รายการ	โลก	อาเซียน	สิงคโปร์	ฟิลิปปินส์	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย
001 Live anim.	87.4	3.2	2.7	-	0.1	24.9
02 Dairy pro.	11.7	-	-	-	-	-
03 Fish & pre.	12.3	43.1	33.4	51.2	27.0	-
057 Fruit	30.1	5.1	-	-	28.3	-
06 Sugar	3.6	15.2	-	93.0	0.9	7.2
074 Tea & m.	64.7	-	-	-	-	-
075 Spices	39.7	-	-	-	-	-
081 Feeding st.	86.4	4.3	9.3	-	1.1	-
12 Tobacco	65.3	16.4	54.9	-	-	-
2222 Soya beans	78.5	-	-	-	-	-
42 Fixed veg. oil	37.9	12.6	23.1	-	9.2	-

ที่มา : เหมือนตารางที่ 2

4. การกีดกันการค้าสินค้าเกษตรกรรมในอาเซียน

ตารางที่ 9 แสดงให้เห็นมาตรการในการกีดกัน
การค้าสินค้าเกษตรกรรมทั้งในรูปภาษีและไม่ใช่ภาษี
ของประเทศสมาชิกของอาเซียน รวบรวมโดย UNCTAD
เห็นได้ชัดเห็นว่าทุกประเทศสมาชิกมีความถี่
ของการใช้มาตรการกีดกันด้วยภาษีในหมวดอาหาร
(SITC 0) สูงมาก โดยเฉพาะร้อยละ 76 โดยมีไทยต่ำ
ที่สุดคือ ร้อยละ 45

อัตราภาษีนำเข้านั้นตกอยู่ในช่วงร้อยละ 0.2-44
โดยมีสิงคโปร์ต่ำที่สุด และอินโดนีเซียสูงที่สุด กล่าว
โดยทั่วไปแล้ว สิงคโปร์และมาเลเซียมีนโยบายการค้า
เสรี ในขณะที่ไทย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย มีนโยบาย
เก็บภาษีนำเข้าในระดับสูงโดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ

ก็คือคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศ

ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือประเทศ
ในอาเซียนจะใช้ ad valorem tariffs เป็นหลัก และ
ใช้ specific tariffs เป็นส่วนประกอบ (comple-
mentary) นอกจากนั้น ตามข้อตกลงว่าด้วยสิทธิพิเศษ
ทางการค้า (Preferential Trading Arrangement :
PTA) ได้มีการลดภาษีนำเข้าระหว่างประเทศสมาชิก
เป็นกรณีพิเศษ โดยฟิลิปปินส์ มีความถี่ของ PTA
สูงที่สุดรองลงมาคือ มาเลเซียและไทย

จากตารางที่ 9 จะเห็นได้ว่า มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี
(NTBs) นั้น มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน มาตรการ
เหล่านี้ เช่น ภาษีอากร ภาษีการค้า การเข้มงวดการ
ออกใบอนุญาตนำเข้า โควตาห้ามนำเข้า กำหนดการ

แลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ และการผูกขาด การค้าโดยรัฐบาล เป็นต้น พิจารณาในรูปของความถี่ จะเห็นว่า ภาษีอากรและภาษีการค้ามีความถี่สูงมาก คือ มักจะเท่ากับ 100% ส่วนมาตรการอื่นๆ นั้น มีความถี่ อยู่ระหว่าง 0-70%

อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการทั้งในรูปภาษีและ ภาษีอากรนี้ แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศสมาชิก ของอาเซียนดังนี้

ไทย : มีการใช้มาตรการด้านภาษีมากกว่า อย่างอื่น โดยเฉพาะภาษีนำเข้า เครื่องดื่ม ยาสูบ น้ำมัน และไขมันพืชและสัตว์นั้น กำหนดไว้ในอัตราที่สูงมาก นอกจากนั้น ความถี่ในการใช้ Specific Tariffs ยังสูงกว่า Ad Valorem Rates ค่อนข้างมาก สำหรับ มาตรการ NTBs ซึ่งไม่ใช่ภาษีที่มีใช้คือ การเข้มงวด การออกใบอนุญาตและการห้ามนำเข้า แต่มีความถี่ ค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 9 : Principal Import Barriers in ASEAN Countries (SITC 0, 1 and 4)

Country	Food, Live Animals (SITC 0)	Beverage, Tobacco (SITC 1)	Animal, Vegetable Oil, Fats (SITC 4)
Thailand :			
Tariffs (Level, %)^a			
- Average Ad Valorem Rates	26.1 (44.5)	30.0 (10.5)	37.5 (4.7)
- As Preference Rates	13.0 (10.5)	10.0 (5.3)	12.5 (18.6)
- Specific Tariffs	(55.0)	(89.5)	(95.3)
NTBs (Fre., %)			
- Business Tax	95.1	63.2	100.0
- Profit Tax	94.1	63.2	100.0
- Additional Local Tax	100.0	100.0	100.0
- Restrictive Licensing	4.5	15.8	4.7
- Prohibition	6.8	0.0	2.3
Singapore :			
Tariff (Levels, %)^a			
- Average Ad Valorem Rates	0.2 (96.8)	0.0 (12.5)	0.0 (100.0)
- As Preference Rates	3.7 (2.9)	0.0 (0.0)	0.0 (0.0)
- Specific Tariffs	(3.2)	(87.5)	(0.0)

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

Country	Food, Live Animals (SITC 0)	Beverage, Tobacco (SITC 1)	Animal, & Vegetable Oil, Fats (SITC 4)
NTBs (Fre., %)			
- Stamp Tax	100.0	100.0	100.0
- Restrictive Licensing	16.9	1.2	0.0
- Prohibitions	0.0	0.0	0.0
Philippines :			
Tariff (level, %)^a			
- Average Ad Valorem Rates	37.6 (100.0)	45.7 (100.0)	28.4 (100.0)
- As Preference Rates	19.8 (55.3)	20.0 (43.5)	22.1 (68.8)
- Specific Tariffs	(0.0)	(0.0)	(0.0)
NTBs (Fre., %)			
- Petroleum, Other Taxes	0.5	21.7	0.0
- Restrictive Licensing	4.1	0.0	0.0
- Quotas	5.9	60.9	0.0
- Prohibitions	1.4	0.0	0.0
- Foreign Exchange Restrictions	21.5	60.9	0.0
- State Trading Monopolies	6.4	0.0	0.0
Malaysia :			
Tariffs (Level, %)^a			
- Average Ad Valorem Rates	5.3 (61.2)	33.3 (6.1)	1.5 (86.0)
- AS Preference Rates	7.6 (38.4)	6.7 (6.1)	3.5 (53.5)
- CW Preference Rates	0.0 (3.5)	0.0 (0.0)	0.0 (0.0)
- Specific Tariffs	(38.8)	(93.9)	(14.0)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

Country	Food, Live Animals (SITC 0)	Beverage, Tobacco (SITC 1)	Animal, Vegetable oil, Fats (SITC 4)
NTBs (Fre., %)^a			
- Sales/Surtax	100.0	100.0	100.0
- Restrictive Licensing	11.5	12.2	0.0
- Prohibitions	0.0	14.3	0.0
Indonesia			
Tariff (Levels, %)^a			
- Average Ad Valorem Rates	44.0 (46.0)	49.5 (69.2)	28.1 (100.0)
- AS Preference Rates	11.8 (7.5)	0.0 (0.0)	12.6 (35.9)
- Specific Tariffs	(24.0)	(30.8)	0.0
NTBs (Fre., %)^a			
- Sales Taxes	100.0	100.0	100.0
- Restrictive Licensing	0.1	0.0	0.0
- Quotas	0.0	0.0	0.0
- Prohibitions	29.0	9.6	3.1
- State Trading Monopolies	3.2	0.0	0.0

a Tariff-related values in parentheses are frequency ratios expressed as percentages.

Notes : NTBs = Non-tariff barriers, SITC = Standard International Trade Classification, AS = ASEAN preference scheme, CW = Commonwealth preference scheme. The data refer to the following years : 1980 (Indonesia), 1981 (Malaysia), 1983 (Philippines, Singapore and Thailand)

ที่มา : UNCTAD, Trade Information System (Computer Tape), 1984, อ้างถึงใน De Rosa, D.A. (1987) Trade and Protection in the Asian Developing Region, Asian Development Review.

สิงคโปร์ : นับได้ว่ามีระดับภาษานำเข้าต่ำที่สุด
ในอาเซียน โดยที่สินค้าส่วนใหญ่นำเข้าโดยไม่เสียภาษี
นำเข้า และมีการใช้ NTBs น้อยมากเช่นเดียวกัน

ฟิลิปปินส์ : ใช้มาตรการทางด้านภาษีทุกรายการ
สินค้า มีอัตราภาษีอยู่ในระดับสูงโดยเฉพาะเครื่องดื่ม
ยาสูบ น้ำมัน และไขมันพืชและสัตว์ นอกจากนั้น ยังมี

การใช้ NTBs ค่อนข้างมากด้วย โดยเฉพาะการกำหนด
โควตาและเงื่อนไขในการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่าง
ประเทศ สำหรับเครื่องดื่มและยาสูบมีความถี่สูงมาก

มาเลเซีย : ถือได้ว่ามีระดับภาษานำเข้าต่ำรอง
ลงมาจากสิงคโปร์ ยกเว้นเครื่องดื่ม และยาสูบ มีการ
เก็บภาษ้นำเข้าในอัตราสูงมาก สำหรับมาตรการ

NTBs นั้น มีการใช้ค่อนข้างน้อยเช่นเดียวกับสิงคโปร์

อินโดนีเซีย : ถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีอัตราภาษีนำเข้าสูงที่สุดในอาเซียน นอกจากนั้นมาตรการห้ามนำเข้ายังมีความถ้อยอยู่ในระดับที่สูงมาก

5. ข้อสรุปและแนวทางสำหรับอนาคต

ตลาดสินค้าเกษตรกรรมของไทยที่สำคัญที่สุดนั้นอยู่ในอาเซียน ดังนั้น ความพยายามใด ๆ ที่จะเปลี่ยนรูปแบบการค้าจากรูปแบบ เหนือ-ใต้ มาเป็นได้-ได้ สำหรับสินค้าเกษตรกรรมนั้น จะมีผลต่อความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทยโดยตรง คู่ค้าที่สำคัญที่สุดของไทยคือ สิงคโปร์ และมาเลเซีย เนื่องจากมีนโยบายในการกีดกันการค้าทั้งทางด้านภาษีและไม่ใช่ภาษีค่อนข้างน้อย

แต่การค้าสินค้าเกษตรกรรมระหว่างไทยกับประเทศอาเซียนก็ยังเป็นในลักษณะ inter-industry specialization จากการเปรียบเทียบโครงสร้างการส่งออกไปยังตลาดโลกของประเทศอาเซียน พบว่าเหมือนกันอยู่ในระดับ 25-90% จึงเป็นที่เชื่อได้ว่ามาตรการกีดกันทางการค้าทั้งในรูปภาษีและไม่ใช่ภาษีมีความสำคัญต่อการพัฒนาการค้าระหว่างกันเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์สำคัญของการใช้มาตรการกีดกันทางการค้านี้ก็เพื่อคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศ โดยใช้มาตรการทางด้านภาษีเป็นสำคัญ และประกอบด้วยมาตรการอื่นๆ อีกเช่น การกำหนดโควตา เข้มงวดการให้ใบอนุญาต เข้มงวดการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศห้ามนำเข้า และรัฐบาลผูกขาดการนำเข้า เป็นต้น

อินโดนีเซียมีระดับอัตราภาษีสูงที่สุด รองลงมาคือฟิลิปปินส์ ไทย ส่วนมาเลเซียและสิงคโปร์นั้น ส่วนใหญ่ปล่อยให้มีการค้าเสรี

แนวทางที่ชัดเจนของไทยสำหรับการดำเนินนโยบายการค้าสินค้าเกษตรกรรมในอาเซียน สำหรับอนาคตก็คือการเจรจาต่อรองเพื่อเพิ่มรายการสินค้าเกษตรกรรมเข้าไปในข้อตกลงว่าด้วยสิทธิพิเศษทางการค้า (PTA) ให้มากขึ้น และลดรายการสงวนสิทธิ์ให้น้อยลง ส่วนผลประโยชน์ต่อการขยายการค้าสำหรับไทยจะมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้าซึ่งจำเป็นต้องศึกษาในรายละเอียดต่อไป ■

บรรณานุกรม

ก. ภาษาไทย :
ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2531), การวิเคราะห์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน, เอเชียปริทัศน์, Vol.9, No.1
วินดา ศุภเสขย์ และ สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2529), อาเซียนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: อาเซียนในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ, ชุดที่ 1 เล่มที่ 3, สถาบันความมั่นคงและนานาชาติ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- Balassa, B. (1967), **Trade Liberalization Among Industrial Countries : Objectives and Alternatives**. New York.
- Chaipan, C. (1988), **Export Performance of Developing ASEAN Countries : Past Trends and Policy Options**, Paper No. 3101, Faculty of Economics, Chulalongkorn University.
- DeRosa, D.A. (1987), *"Trade and Protection in the Asian Developing Region"*. **Asian Development Review**. pp.27.110.
- Donges, J. et al (1982). **The Second Enlargement of the European Community : Adjustment Requirements and Challenges for Policy Reform**, Kieler Studies 197. FAO, Trade. Yearbook. Rome, various issues.
- Giersch, H. (1987), *"Trade Liberalization and Economic Growth in Europe and the United States"*. **Asian Development Review**. pp. 25-36
- IMF, **Direction of Trade**, Washington D.C., various issues.
- Kojima, K. (1970), *"Structure of Comparative Advantage in Industrial Countries : A Verification of the Factor-Proportions Theorem"*; **Hitotsubashi Journal of Economics**, Vol. 11, No. 1, pp. 1-29.
- Lutkenhorst, W. (1984), *"Import Restrictions and Export Promotion Measures in Southeast Asian Countries"*, **ASEAN Economic Bulletin**, (July 1984) pp. 43-69.
- Ooi, G.T. (1981), *"The ASEAN Preferential Trading Arrangements (PTA) : An Analysis of Potential Effects of Intra-ASEAN"*, **Research Notes and Discussions Paper**, no. 26, Singapore, ISAS.
- _____. (1986), *"Towards a Liberal Trade Regime"*. **ISIS ASEAN Series**. Kuala Lumpur : ISIS.
- Samualson, P.A. (1976), *"Illogic of Neo-Marxian Doctrine of unequal Exchange"* in D.A. Belsley, et. al. **Inflation, Trade and Taxes**, Essays in Honer of Alice Bournent (Columbus, Ohio) pp. 96-107.
- Sricharatchanya, P. (1984), *"An Economic Bloc"*, **Far Eastern Economic Review**, (March,) pp. 78,
- Tan, G. (1982), Trade Liberalization in ASEAN, **"Research Notes and Discussions Paper**, no. 32, Singapore ISAS.
- UN, **Commodity Trade Statistics**, various issues.
- UNCTAD, **Handbook of International Trade and Development Statistics**, Various issues
- _____. (1967), *"Trade and Economic Integration among Developing Countries"*, **TDIBI 85 Rev 1**. New York.
- World Bank, **World Development Report**, Washington D.C., various issues.